مردنی نەوشیروان و سەرهەڵدانەوەی محەمەدی مەهدی … نەوزاد جەمال

ئەوەی ئەم دوو ناوە کۆدەکاتەوە ئەوەیە کە پاشمەرگیان دەبنە فریادرەسێکی پیرۆز. ئەمیان بەدیوەسیاسیەکەی و ئەویتریش بەدیوە ئایینییەکەی. زۆرنییە کە یەکەمیان ماڵئاوایی کردووە، باسی دووەمیان لە کەناڵەکانەوە گەرمە! ڕێکەوتێکی سەیرە، بەڵام مایەی سەرنجیشە.

بەپاڵەوانکردن

ئەگەرچی کەسمان پاڵەوانی فریادرەسی لێقەوماومان نیین، بەڵام زۆربەشمان دەستمان لە سازکردنی پاڵەوانەکاندا هەیە: هەر بەپێناسەکردن و ستایشکردن و باسکردن تا بڵاوکردنەوەی دەنگەکانیان بەزارەکی و نوسراو. چونکە، ئەمە کۆمەڵگەیەکین ئەو کاتە دەپەرژێنە سەرمرۆڤەکان، کە ئاودیوی جیهانی زیندووان بوون. لەساتێکدا دەبنە مایەی ڕێزو دەربڕینی خۆشەویستی کەماڵئاوایی دەکەن. ئیتر لێرەوە شانازیان پێوەدەکەین. بەڵام، ئەم هەستە چەندە شاعیرانەو جوان و نمایشی وەفادارییە، کەمێک ڕەهەندی سایکۆلۆجی و ئایینی و کولتوری هەیە.

بۆیە، هەمیشە دەپرسم ئاخۆ ئێمە پێویستمان بە “پاڵەوانە”، یا پاڵەوانەکان پێیوسیتیان بەباسوخواسەکانی ئێمەیە لەبارەیانەوە؟
پاڵەوان مانای چییە؟
بەپیی فەرهەنگی ئۆکسفۆرد ‘ئەو کەسەیە کە بەهۆی بوێریی یا دەستکەوتە ناوازەکانیەوە یا خەسڵەتە نایابەکانیەوە پیی سەرسامین’. هەڵبەت، لەکاتی نەهامەتی و لێقەومان و لێکترازان و داتەپینەکاندا، مرۆڤەکان یا چاویان لەئاسمانە یا بکەرێکی پاڵەوان-ئاسا کە پارسەنگی هێزبگۆڕێنەتەوە. کەسێک لەپێناوهەمواندا دۆخەکە بەلادابخات و لەجێگەی هەمووش بجەنگێت! ئیدی، ڕەواندنەوەی تەمی نائومێدی و تاریکستانی دۆخەکەیە کە وادەکات هەموو لەکانیاوی هەستونەستیەوە، وێنەی پاڵەوانێک بە سەرکردەیەک دابتاشێت و لەدڵیدا بینەخشێنێت.

نەوشیروان

ڕێکەوتێکی سەیرە کە ناوی "نەوشریوان" لە مێژوودا ئاماژەیە بە شای شاهانی ئیمپراتۆریەتی ساسانی (٥٠١-٥٧٩)کە بە'کیسرای یەکەم'یا 'خوسرەو'یش ناودەبرێت. کەسێکیشە کە بە "نەوشریوانی دادخواز" دەناسرێتەوە لەبەر خەسڵەتێکی تایبەت: خاکیەتی و چەسپاندنی ئەو بیرۆکەیەی کە نابێت فەرمانڕەوای وڵات تەنها لەخانەدان و ماقوڵانی کۆمەڵگە بن! جگەلەوەشی کە بە"شای چاکساز" پێناسەدەکرێت. چونکە، باجی لابردنی و بەربەستێکی دیوارینی لەدژی تیرەو خێڵە هێرشبەرە کۆچەرییەکانی تورک و عەرەب دژ بەئیمپراتۆریەتەکەی دروستکرد!
هەروەها، ئەم کەسێتییە بەرجەستەکەری کەسێتی 'شا فەیلەسوفی ئەفلاتونی'بوو. بەهۆی ڕەزو بایەخدانی بەفەلسەفەو فەیلەسوفان و کردنەوەی فێرگەی گوندیشاپور (ئەگەرچی کاک نەوشریوان لەدانیشتنێکی رووبەڕوودا، کەمبایەخی فەلسەفەی درکاندو وتی فەلسەفە هەندە بابەتێکی گرنگ نییە کە وەک بەشێکی سەربەخۆ تایبەت لەزانکۆدا بخوێنرێ!). بەدەر لەپێداهەڵدان و ستایش، ئەم ناوە بە نەوشیروان مستەفاو ڕێکەوتێکە.

ئەفسانەسازی

پسپۆڕی ئەفسانەناسی 'جۆزیف کەمپێڵ' لەکتێبی 'هێزی ئەفسانە'دا، ئەرکی دەروونی ئەفسانە کە لەئەنجامی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لەقۆناخی لەدایکبوون، ڕۆیشتن، هەرزەکاری، لاوەتی و پێگەیشتن و دایکوباوکایەتی و تامردن بەسەر مرۆڤدادێن، ڕووندەکاتەوە.
پێیوایە، ئەفسانە نێوانبەرەکە لەنێوان ئەوەی کەدەبێت بیزانین و ئەوەشی کە هێشتا نایزانین. واتە، لەبەرئەوەی قۆناخی داهاتووی ژیانمان لەئێستاماندا هیچ کاریگەرنییە، بۆیە بەمیتافۆر- سیمبول و ئاماژە پێناسەی واقیعی نوێ و پێشهاتە تازەو ئاڵوگۆڕەکان دەکەینەوە. کەواتە، ئەفسانە ئەو ڕایەڵەیە کە لەنێوان زانراو نەزانراو، نادیاردایە. ئێمە دەزانین واقیع چۆنەو چییە، بەڵام لەوەدا بەرچاومان ڕوون نییە کە ئاخۆ چیدەبێت و چیشمان بەسەردێت.
بۆیە، لەم کەلێنەوە ئەفسانە سەرهەڵدەدات و لەڕێگەی بەرهەمهێنانی سیمبول و پاڵەوانەوە دێتەئاراوە.

بەڕێکردنی تەرمی نەوشیروان مستەفاو ئەسپەردەکنی بەخاک و کەفوکوڵی لاواندنەوەو ئامادەیی خەلکی ئاسایی تێیدا، ئەگەر نیشانەی ڕێزوخۆشەویستیش بێت، لەبنەڕەتدا دەرخەری بێهوایی و ڕەشبینی مرۆڤەکانی ئەم دەڤەرەیە. ژێدەرێکی ئاشکرای تینویەتی خەڵکەکەیە بە

ئاڵۆگۆڕکردنی دۆخەکە. چەندە گریان و هاوارە بۆ نەوشیروان، ئەوەندەش شیوەنە بۆ دۆخە نالەبارەکە! وەسفکردنی بەهیوای هەژاران، خاکی، زانا، بیرمەند، هتد… دەلالەت لەو خودە دەکات کە پێویستی بەزانین و تێگەیشتن و ڕێگەی دەربازبوونە لە قەیرانەکانی.
ئاماژەیەکتریش لە نەفرەتکردنی سەرکردەسیاسیەکانیتر، تاڕادەی جنێودان، هوهاکێشان و تفکردنەوە سەردەردەنێت. لەهەمووی گرنگتر لێکدانەوەی ڕەهەندە سایکۆلۆجی و کولتوریەکە کە لە پشت ئەو ئەفسانەی مەرگی ئەو پیاوەوە ئامادەیە. بەجۆرێک لای خەڵکی ئاسایی و تەنانەت هەندێک ڕۆشنبیر، مردن و ژیانی نەوشیروان بووە (Übermensch) سەرومرۆڤەکەی “نیتشە”. لەکاتیکدا نەوشیروان هەمیشە لەوێنەو گرتەکانداو دژی خۆجیاکردنەوەبووە لەخەڵکی ئاسایی!

دیارە، هەوڵێک هەیە کە دەیەوێت ئەو مرۆڤە بکات بەپاڵەوانێکی فریادڕەسی گەل. بۆیە، هەر لەئێستەوە دەنگۆی ئەوەی وەسیەتنامەی هەیە یا نییە چەندان نوقڵانەو فاڵی بۆ بگرینەوە. جگەلەوەی کە بەدوورناگیرێت بەناوییە زۆر شت بووترێت و بکرێت! ئاخر، پیرۆزکردن هەر لەئایینەکاندا نییە، بەڵکو کەسێتییە سیاسی و کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیریەکانیش دەبرێنەوە کۆشکەکانی فەلەک. هەروەک لەداستان و ئەفسانە دێرینەکانی رابوردوودا باسکراوە، جەنگی خوداو ئەهریمەن، زۆرانبازی دەعباو دەعجانەکان لەگەڵ پاڵەوانەکاندا تۆماری سەیری بەجێهێشتووە. ئەمڕۆش هەمان میکانیزم دەخرێتەسەر وێنەی سەرکردەو ناودارەکان. بەو شێوە، نەوشیروان پاڵەوانە سەرەکیەکەیە، لای نەیارەکانیشی کاراکتەری دژەپاڵەوان و ڕۆحە ئەهریمەنەکەی هەڵگرتووە!

شایەنی ووتنە کە پاڵەوان وەک مرۆڤیکی ناوزاەو هەڵکەوتوویەکی بێوێنەو دانسقە، دەردێکی کوشندەی ڕێککخراوەسیاسیەکانی ئێمەیە. پەتایەک کە دەیەوێت سەرکردەکانی بکاتە نەمر لەپۆست و بڕیارەکانیاندا. سەرکردەکانی ئێمە چیتر کار بۆ مانەوەی خۆیان ناکەن، چونکە ئەو ئامانجە بەدیهاتووە. بەڵکو، شەڕ لەسەر داهاتووی نەوەکانیان دەکەن! لەم رووەوە، پرسی جێگرەوەی سەرکردەکان لەلای زۆربەی حزبەکانی ئێمە، تابویەکی (حەرامەکی) سیاسییە.
هەمیشە بەئەنقەست ئەو بابەتە پەکدەخریت. بەبیانوی ئەوەی سەرکردەکە کەموێنەیە و کەس نییە بتوانێ(لەراستیدا نابێت) جێی بگرێتەوە. ئەمە یەکێکە لەو ئەفسانەسازیانەی بزاڤی سیاسی کورد سەدساڵەکە سەکردەکانی کار لەسەر سایکۆلۆجیەتی جەماوەرو شتنەوەی مێشکیان دەکەن. هەمیشە خۆیان بەباوک و تاکەپەناو چاوساخ دادەنێن،

وەکئەوەی بەئەوان بەلەمەکە سەرلەبەر نوقم بێت!

ڕاستە، هەموو مرۆڤێکی خاوەن کاراکتەری جیا، تاک و دانسقەیە لەخۆیداو کەس ناتوانێت ببێتەوە بە ئەو. بەڵام، لێرەدا قسەکە لەسەر پڕکردنەوەی ئەرک و پۆستەکەیە نەک خودی کەسەکە. لەبەر ئەوەی حزبی کوردی هێشتا نەبۆتە دامەزراوە، هەموو ئەرک و ڕۆڵێکی ڕێکخراوەیی بەکەسیی کردووە. لەگەڵ مردنی بەرپرسە بڕیاردەرەکانیدا، کورسی و پێگەکانیشیان دەمرێندرێت!

کاتێک کە هاوڵاتی بێدەرەتان بوو، ئیتر هەموو سیفەت و خواستە ناخەکییەکانی بەسەرکردەکانییەوە دەلکێنێت. خۆی بە بێدەسەڵات، کەمزان، کەمئەزموون، بێهیوا و بێکەس دادەنێت. لەبەرامبەردا هەموو سیفەتەگرنگەکانی وەک مانەوە، خۆشی و درێژەدان بەژیان و وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی، دەخاتەسەر وێنەی سەرکردەو پێغەمبەر و پیاوچاک روناکبیرو بیرمەندەکانییەوە. لەکاتێکدا مەرج نییە ئەو سیفەتانە تێکڕا لەو کەسێتیانەدابن. بەڵام، لەبەر ئەوەی بەدیاریکراوی لەخۆیدانییە، ئیتر دەبێت کەسێک هەبێت ئەوانەی تێدا ببینرێتەوە!

هەر کاتێک شەڕەشەڕو قەیرانی ئابوری و گرفتی دارایی هاتەئاراوە، پڕوپاگەندە باشترین راوکەری مێشکەکانە. چونکە لەو ساتانەدا، بیروهەست بۆ وەرگرتنی باش ئامادەیە. لەو دەمەی ناسۆرو نائومێدی بائەکێشێت بەسەر خەیاڵ و هەستدا، ئیتر مرۆڤ ناچارانە چاوەڕێی وەڵامی فریادڕەسە. بۆیە، کەسە دیارەکان لەسەر خواستی ناخی خۆیی و پێویستییەکانی بەباشبێت یا خراپ وێنادەکاتەوە.

ئیدی، تاچەندە نائومیدیی زاڵبێت، ئەوەندەش جاوەڕوانی پاڵەوان دەکرێت. هەڵبەت، لەو جێگەیەی ئایین و بیروباوەری سادەو نائەقڵانی زاڵ بێت، مرۆڤکانی زۆرترین ئامادەیی وەرگرتن و بیرۆکەی پاڵەوان و فریادرەسی نەمرن.